

Српска академија наука и уметности ако куда све грама

на наша садања прослава Вука и његових именованих и неименованих себорана. Грана у врло сложене стручне радове, иако је тој прослави, данас, намерно, дато испољавање у популарним формама, да би била јужна, видна одједаред у што више правца. Вук је једаред написао: Што су год људи наравом свијету измислили, ништа се не може испоредити с писмом. Проста, велика реч. Признање у древној предачу прошлости, изгледа, Јеврејима, први слово-покушавачима, па, решмо до данашњег огромног културног напора код нас, да се неписменост из народа треба и истреби. Али пре свега, та реч је била израз Вукова гениалног осећања шта значи писмо у животу, шта значи у смислу живота човека. Вук рече писмо, зато што се у онај мах радило о буквару. Овде, у академији, ми ћемо место писмо казати књига. Ништа се не може испоредити са књигом! Књига је књига, сем једино њеж ~~књига~~ писак. То су код нас знали, и објавили људи као Вук, у својој мери Доситеј, у својероблику Марко Миљанов. Двојина од њих, право из сељанства објавише: да се ниједна ствар не може испоредити са књигом. И не може докста, јер књига није ствар.

Ова програма за Академији намеравани и већ и започети рад, овде се данас помиње један део, са неколико својих тачака. Тачка коју ја имам част да подвучем, јесте: Академијина критичка издања српских класика у уметничкој књижевности. Било је започињања таквих издања, и делимично са сарадницима струке и од дара; па та издања ипак нису била ни прева критика, ни прева интерпретација. Више и спреме, боље и добре воље али узето, недостатак знања шта је то рад, рад који ~~издаје~~ гута године живота, и трони крв, али зато даје радости ~~које~~ се ни са чим испоредити не могу. Књижевни стваралони воле своју дулајмонију, воле рећи: изгарамо. Они који треба то изгарање шастички и конористички да прикажу другим генерацијама, изгарају не мање.

Критички рад је аналитички рад, а анализе најмоћнија моћ човечјег ума. До танке плане расправити неку реалност, и онда тако расправљену поново је саставити, синтетисати, сада сну осветљену изнутра, јасну, пројачану. Који професор то и тако може, који критичар или интерпретатор то и тако може, тај је класик у своје народу. За своја критичка издања академија те и такве тражи и окуња.

Анализа над уметничком делом сложена је: логичка, естет-

ичка, етичка, јер уметничко дело говори кроз симболе и пројекције и народног и писчеве духа. Анализа ^{на} онда како горе рекосмо онаква синтеза даће најзад фиксирани теорију о писцу, фиксирани бар за једно време, јер такве су ~~неке~~ погодбе духског прогреса. Анализа ^{као} што се обично ради, треба да иде трагом извора ^у у материјалу, у мотивима писчевим. Критике тематике. Али анализа треба да трага за изворима у писцу, за генераторним моментима у души и савести писца. Генераторно се тешко види и нађе, и зато се рад око тога и отуђује. Чедан наш приповедач казаво ми је једаред: Знам крај приче, и ништа друго. Каква апсурд; како знаш да је крај, кад не знаш ни средину ни почетак. ^{Али он} ~~то~~ је то, генераторни момент ^{како} ради, ^{кад} ~~то~~ је, а писач сам ~~је~~ не зна још: где ^{кад} ~~је~~ докне. После првог светског рата читака сам један француски роман и од писца сазнава за извор за врсту његове генераторне емоције. Потрес писца при погледу на фронту како дешава француских борава после битке на Марни леже далеко уз фронт скоро у тачно ^{са} паралелним линијама. Тој невероватно јединствен унутрашњи ~~невероватно~~ ^{мак,} ~~иставетна~~ ^{невероватно} ~~пимја~~ ^{јуриног} ~~триа~~ — за то је онај писач имао афинитет, тако ~~тржишним~~ ^{макао} ~~нашао~~ ознаке војника, узгред речено, сасвим другачије него код Стендала. Ето једне практичне напомена ка аналитичком ^{ради} ~~ради~~. Анализа ^{мора} ~~ради~~ продрети у оно по чему је књига писачу, по чему књига није ствар. А то, писач и књига, то је бојно поље. Пободај барјачиће; вежуј ходове афинитета; утврди оно што је писач ^{мора} ~~мора~~, јер то је он, обезбеди вучје јаме у које је упадао, и жив и јачи изазвао. Ваља видети и мећи књигу ствари, даки се видео једно. *Qui non vidit, nihil vidit; qui mille vidit, unum vidit.*

Ко једно види, не види ништа; но види књиге појединости, види једно — то јест, најзад теоријску истину.

Таква анализа и такав рад наравно није сух рад;

сем ако је онај ко говори сух. Паутарх, Сент-Ев, Бјелински, Неколи, Гибон, ~~Момзен~~ — није то сухо пресовано семо. Вишове анализе прича, слике, доказује, књигама се којима се ништа ~~ни~~ ^{тај} ~~испоредити~~ ^{године} ~~не~~ ^{живота} ~~може~~. Ви ^{тај} ~~знате~~, ви сте ^{тај} ~~се~~ забележили сви много пута ^{тај} ~~рад~~ који гута ^{године} ~~живота~~ и пијушке крв, али по то је ^{тај} ~~цена~~ ^{жени} ~~класичним~~ вредностима. То ^{тај} ~~дисхемијализам~~ ^{жени} ~~то~~ ^{тај} ~~скупља~~, ситаквим ^{тај} ~~спривом~~ ^{тај} ~~хоће~~ да крене свој критичка издана класика.

Мали смо народ али ни као народни, ни као умет

ничка писана књижевност нисмо ни убоги ни ^{тај} ~~немушти~~. Вук је, како он рече, силу ^{тај} ~~вољу~~ ^{тај} ~~ископао~~ и ^{тај} ~~нашао~~. ^{тај} ~~ископао~~ је благо зато, што га је ^{тај} ~~био~~. ^{тај} ~~Почните~~ ^{тај} ~~рећи~~ ^{тај} ~~ти~~

имена писања ^{наша} после Вука па ћете видети много велико и ^{чисто модерно} књижевности. То много велики Академија види оноко срећно и оштрено како је Вук средио своје четири бесмртне збирке народних песама. У зноју лица ће се радити. Ставите на ум часном критичко издање његова теорију о Језику и Власти Вуку. Који туризам ће требати да се успевају критичари и интерпретатори уз ту планину од човека. Хоуризонт ће бити огроман, и у просторима, кој^и су његова толико заносни, безбројне његове песничке мета-морфозе. Први пут ће се код нас морати узети у рад проблем: да велике, сави велике поезије нема него савеликим умом исо подлогом, цар у ~~руски~~ глави, како каже лепа ^{руски} поговорна, и то је поетски атрибут. Ставите на ум часном критичко издање оног веселог и несрећног Бранка, који ^{је} оставио само бунвар свога стваралаштва, једну књигу. То ће бити велики проблем доста нећ ^{у рефе-}ри проблем: киричара ^{са} чистим темпераментом; ^{и тај проблем} ^{у рефе-}ри ^{је} стављен на основицу ^{у рефе-}ри народне наше кирике која ^{је} дивна. Ћете се зашатио први пут над нашом кирском народном песмом. Народна кирика у нас, сав је осећај, али и драма. Хасан-аглићина, рецимо која је и зашла Гетеа. Не она беснико: „Ако ме запросиш, узати се нећу, ако се ожениш, преживети нећу“. Студија о Бранку мораће се добро подиглати, јер ће од не гратиети верманте наших киричара у којима ^{је} темперамент узатио у комбинације са другим поетским енергијама. ^{и тако даље}

На крају овог реферата своштанам одлуку Академије коју је реферате стално имао ^{на} уму.

Имајући у виду рад Бранка Беличевића и његов значај у нашој књижевности, одлучено је да се његова целокупна дела поново издаду у критичком издању Академијину, по рукописима, уколико их има, и досадашњим ^{ор} оригиналним и другим издањима, сав са потребном студијом и напоменама.

Овом приликом Српске академије наука

воде је да попуни велику празнину која се неизбежно јавља осећа и у нашој научној литератури, и у литератури за шире кругове. Ми немамо још критичких издања наших кириса као Стерија Поповић, ^{или} Милутиновић Сарајинија, прота Матеја Субомир Немањинић, и тако даље. Ако би се решило да се у оквиру ове библиотеке узму и дела његова, они би ^{било} била ^{на} првоме месту.

Све словенске академије или сав већина њихова имају библиотеке класика својих народе у критичким издањима, краће је вреће ме да их и ми добијемо.